

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Avalike teenuste põhimõtted demokraatliku korra stabiilsuse tagamiseks“

(ettevalmistav arvamus eesistujariigi Saksamaa taotlusel)

(2021/C 56/03)

Raportöör: **Christian MOOS (DE-III)**

Kaasraportöör: **Philip VON BROCKDORFF (MT-II)**

Nõukogu eesistujariigi taotlus	Saksamaa kiri 18.2.2020
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Juhatuse otsus	17.3.2020
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimused ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	11.11.2020
Vastuvõtmine täiskogus	2.12.2020
Täiskogu istungjärk nr	556
Hääletuse tulemus	220/0/15
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Kokkuvõte

1.1. ELi Nõukogu eesistujariik Saksamaa palus Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel esitada arvamuse põhimõtete kohta, mida tuleb liikmesriikide avalike teenuste suhtes kohaldada, et tagada demokraatia põhiväärtuste ja õigusriigi püsimine, samuti tingimuste kohta, mille korral on need põhimõtted kriisiperioodil demokraatia ja õigusriigi automaatsete stabilisaatorite rollis.

1.2. EL on juba üle kümne aasta seisnud silmitsi tõsiste kriisidega, sh võitlus terrorismi vastu, ülemaailmne finantsvõla- ja majanduskriis, Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kriis, keskkonna- ja kliimakriis, samuti COVID-19 pandeemia. Tõhusatel avalikke teenuseid osutavatel asutustel on oluline roll kriisidega toimetulekul, sest nad kindlustavad avaliku julgeoleku ja varustuskindluse, tehes teenused kättesaadavaks võrdse juurdepääsu ja tagatud universaalsuse põhimõtte alusel.

1.3. Eriolukorra tõttu tuli mõnes sellises erakorralises kriisiolukorras ajutiselt piirata põhiõigusi. Selliste meetmete põhjendatuse ja proportsionaalsuse tagamisel seisavad avalike teenuste osutajad silmitsi probleemiga, kuidas leida tasakaal ühelt poolt põhiõiguste riive ja õigusriigi põhimõtte järgimise ning teiselt poolt kõigi haldusmeetmete seaduslikkuse tagamise vahel.

1.4. Demokraatiat ja õigusriiki ähvardavad ohud kogu maailmas ja ka ELis ning sellega seoses on avalike teenuste osutajatel kaitsefunktsioon, sest nad saavad keelduda ebaseaduslike juhiste järgimisest ning toetada Euroopa väärtusi ja õigusriiki. Kuna avalike teenuste puhul peetakse kinni sellistest aluspõhimõtetest nagu objektiivsus, usaldusväärsus ja läbipaistvus, teiste inimeste austamine ning pühendumine Euroopa Liidule ja tema kodanikele, on nad demokraatia alussammas ja kaitsevall populismi vastu.

1.5. Et Euroopa avalikud teenused saaksid toimida kõigis kriisiolukordades automaatse stabilisaatorina, peab haldusasutuste tegevus nii Euroopa tasandil ja – kooskõlas iga riigi põhiseadusega – kõigis ELi liikmesriikides juhinduma Euroopa väärtustest, mis on sätestatud ELi aluslepingutes, ELi põhiõiguste hartast, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist, samuti liikmesriikide põhi- ja inimõiguste tagatistest riikide põhiseadustes ning liidu ühistest väärtustest üldist majandushuvi pakkuvate teenuste puhul Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 14 tähenduses, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid käsitlevas protokollis nr 26.

1.6. Lisaks toonitab komitee, et selleks, et avalikud teenused toimiksid kõigil tasanditel kogu ELis, on vaja asjakohaseid inim-, tehnilisi, materiaalseid ja rahalisi ressursse, samuti korralikke töötingimusi, piisavat tasu ja sotsiaaldialoogi, et avalike teenuste osutajad saaksid täita neile antud ülesandeid ja toimida automaatse stabilisaatorina.

1.7. Liikmesriigid on ainuvastutavad oma avalike teenuste eest, mille osutamist nad korraldavad oma traditsiooniliste põhimõtete ja riigiõiguse kohaselt. Ilma et see piiraks eelöeldut, toetab komitee tõhusat Euroopa õigusraamistikku (sealhulgas sanktsioone), mis tagab kõigi liikmesriikide täieliku kooskõla demokraatia ja õigusriigiga Kopenhaageni kriteeriumide alusel, mis moodustavad vajaliku aluse ELi ja liikmesriikide haldusasutuste käitumisele.

2. Teemad, mõisted ja arvamuse eesmärk

2.1. Euroopa Liidus ei ole ühtset määratlust mõistele „avalikud teenused“. Selles arvamuses määratleb komitee teenuste osutajatena mitmesugused avalikku võimu teostavad asutused ja haldusasutused, sealhulgas tööstuslikku ja kaubanduslikku laadi teenuseid osutavad asutused, mis teenivad üldsuse huve riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

2.2. Avalikud teenused tagavad sellised demokraatia põhiväärtused nagu põhi- ja inimõiguste austamine, rahvavõim, võimude lahusus, kohtusüsteemi sõltumatus, valitsuse vastutus, mitmeparteisüsteem, sõnavabadus ja õigus esitada vastuväiteid, meediavabadus, mittediskrimineerimine, vähemuste õigused ja haldustegevuse seaduslikkus. Liidu jaoks on need väärtused määratletud Euroopa väärtustena eelkõige artiklis 2 (Euroopa Liidu leping, põhiõiguste harta).

2.3. Mõiste „automaatsed stabilisaatorid“ on laenatud majandusteooriast. Majandusmõiste määratlusega analoogselt käsitatakse avalike teenuste põhimõtteid automaatsete stabilisaatoritena, mis kaitsevad demokraatia põhiväärtusi, iseäranis kriisiolukorras.

2.4. Selle arvamuse eesmärk on määratleda kriteeriumid ja koostada Euroopa soovitusel, et riiklikele õigusnormidele alluvad avalikud teenused saaksid toimida demokraatia ja õigusriigi stabiliseeriva elemendina. Tunnistada tuleb tõhusate avalike teenuste suurt väärtust Euroopa demokraatia põhiväärtuste ja õigusriigi kaitsmisel.

2.5. Tõhusad avalikud teenused, mis tugevalt soosivad dünaamilist ühiskonda, tootlikku majandust ja usaldusväärset koostööd sotsiaalpartnerite vahel, on nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute jaoks hädavajalikud. Avalikud teenused, nagu kvaliteetne haridus, sotsiaalteenused, tervishoid, eluase, vee- ja energiavarustus ning postiteenused, on tagatud ja vabalt kättesaadavad kõigi kodanike jaoks, keda tuleb kohelda võrdselt ega tohi diskrimineerida soo, etnilise päritolu, usutunnistuse, uskumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse põhjal.

2.6. Avalikke teenuseid osutavatel asutustel on demokraatliku korra säilitamisel keskne roll, kuid nad ei saa seda täita, kui puudub poliitiline pluralism, väljendusvabadus, demokraatia või puuduvad õigused kodanikuühiskonnal ja vahendusasutustel, näiteks ametiühingutel. Nad on demokraatia lahutamatu osa. Koos teiste demokraatlike osalejatega tagavad nad sotsiaalse progressi.

3. Kriis kui demokraatia ja õigusriigi proovikivi

3.1. Demokraatia ja kriisipoliitika

3.1.1. Just kriisiajal on oluline tagada näiteks kõigi haavatavaks muutunud füüsiliste ja juriidiliste isikute abistamine selgete kriteeriumide alusel, mille eesmärk on tagada võrdsus seaduse ees ning ka ebasoodsas olukorras olevate isikute ja rühmade ligipääs abile.

3.1.2. Igasugune põhiõiguste piiramine erakorralisest kriisist tingitud eriolukorra tõttu peab olema õigustatud, ajutine ja proportsionaalne ning demokraatlikult valitud parlamendi poolt konkreetsetel asjaoludel heaks kiidetud. Sõltumatu kohtusüsteem pakub küll kaitset põhjendamatu haldustoimingute vastu, kuid demokraatia ei saa pikaajaliselt toimida, kui kodanikud ei saa kõiki oma õigusi rakendada. Seadusandjad, valitsused ja avalike teenuste osutajad peavad mitte ainult tegutsema kooskõlas põhiõigustega, vaid olema ühtlasi ka nende tagajateks.

3.1.3. Avalikke teenuseid osutavate asutuste töötajate neutraalsuse kohustus on kõigi kasutajate võrdse kohtlemise ja nende diskrimineerimise ennetamise tingimus. See tuleb tagada kõigis ELi liikmesriikides, et kaitsta avalike teenuste osutajaid populismi eest.

3.2. *Terrorism ja valitsuse terrorismivastased meetmed*

3.2.1. Vähemalt alates 2001. aasta 11. septembrist püütakse hoida keerukat tasakaalu vabaduste kaitse ja tõhusa riskiennetuse vahel. Tegemist on erilise proovikiviga ka avalikke teenuseid osutavatele asutustele, kuna põhiõiguste ja õigusriigi kaitsmist ning uusi täidesaatvaid volitusi võib olla keeruline ühildada.

3.2.2. Iseäranis olukorras, kus riigivõim tegelikult rakendab oma jõu kasutamise monopoli, on tasakaalu leidmine põhiõiguste tagamise ja riskiennetuse vahel keeruline mitte ainult abstraktsel tasandil, vaid ka igapäevases otseses rakendamises. Selleks peavad avalikke teenuseid osutavates asutustes olema nõuetekohaselt koolitatud töötajad ja vajalikud vahendid, et nad saaksid nii oma tegevust korraldada kui ka austada õigust vabadusele. Tuleb kehtestada kaitsemeetmed, et vältida avaliku võimu kuritarvitamist ja tagada õiguskaitsevahendid tegude vastu, mis ei kuulu avaliku teenistuse ülesannete hulka, kas siis õigusakti kaudu või üksikisikute poolt.

3.2.3. Avalikud teenused tagavad avaliku korra. Selles kontekstis peavad nad leidma tasakaalu riskiennetuse ja põhiõiguste kaitsmise vahel ulatuses, mis on neile kaalutusõiguse asjakohase kasutamise põhimõtte alusel antud.

3.2.4. Kodanikuühiskonna organisatsioonide ja erinevate erasektori sotsiaalteenuste kõrval annavad avalike teenuste osutajad asendamatu panuse ekstremistliku radikaliseerumise, vägivalda ja sallimatuse ennetamisse, demokraatia toetamisse ja euroopalike väärtuste kaitsmisesse. See kehtib muu hulgas riikliku haridussüsteemi kohta.

3.3. *Ülemaailmne finants- ja võlakriis*

3.3.1. Ülemaailmse finants- ja võlakriisi järgsetel aastatel rakendatud kokkuhoiumeetmed mõjutasid avalikke teenuseid ning kahjustasid neid osutavate asutuste tõhusust.

3.3.2. Sellest ajast õppisime, et võla lühiajaline vähendamine ei pea tingimata toimuma üldhuviteenuste erastamise kaudu.

3.3.3. ELi tasandil tuleb püsivalt ja kindlalt tagada vaba ligipääs kvaliteetsetele üldhuviteenustele. Just kriisiajal näeme tänu nende teenuste järjepidevusele, et neil on oluline roll jõulise sotsiaalse puhvrina.

3.3.4. Tõhusad ja tulemuslikud avalikud teenused annavad märkimisväärse panuse avaliku sektori kulutuste hoidmisesse mõistlikul tasemel. Tulemuslikkus ei tähenda riigi rolli vähendamist, sest kehv toimimine viib üldiste sotsiaalsete ja majanduslike kulude suurenemiseni.

3.3.5. Tänu eeskirjade tõhusale rakendamisele aitavad avalikud teenused, mida osutab väljaõpetatud personal ja millel on vajalikud ressursid, ennetada tulevasi kriise. Nii on see näiteks juhul, kui valitsus võitleb edukalt maksustamise vältimise ja maksudest kõrvalehoidumise vastu ning tagab seega riigi tulude kogumise, või kui tagatakse finantssektori tõhus järelevalve.

3.4. *Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kriis*

3.4.1. Alates 2015. aastast on pagulaste arv Euroopas järsult kasvanud. Selle probleemiga toimetulemiseks on vaja tulemuslikke avalikke teenuseid ja kodanikuühiskonna osalust. Komitee rõhutab, et varjupaigaõigus ja sellega seotud rahvusvaheline õigus tuleb tagada kõigis ELi liikmesriikides ning et Euroopa ühine varjupaigasüsteem tuleb lõpule viia.

3.4.2. Kui ühe või mitme liikmesriigi avalike teenuste osutajate ebapiisava suutlikkuse tõttu ei saa tagada pagulaste põhi- ja inimõiguste kaitset näiteks ELi sisenemisel, on oluline võtta kasutusele üleeuroopaline lahendus. Tuleb tagada, et avalike teenuste osutajad kogu liidus suudaksid oma ülesannete täitmisel Euroopa väärtusi järgida.

3.4.3. Kui ühe liikmesriigi avalike teenuste osutajad tegutsevad liidu kõigi liikmesriikide nimel, tuleb sellest tulenev koormus õiglaselt jaotada. Samal ajal peavad nad oma tegevusega tagama põhi- ja inimõiguste maksimaalse kaitse ja Euroopa väärtuste austamise.

3.4.4. Piirikontrollisüsteemide digitaalne koostalitlusvõime peab olema kooskõlas isikuandmete kaitse eeskirjadega. EL peab tagama, et kõigi liikmesriikide ametiasutused austavad isikuandmete kaitset.

3.5. Keskkonna- ja kliimakriis

3.5.1. Avalikud teenused on olulised kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks ja rohelise kokkuleppe elluviimiseks. Avalikud teenused võivad kiirendada muutusi keskkonnahoidlike algatuste, riigihankepoliitika ja töömeetodite kaudu.

3.5.2. Keskkonna ümberkujundamisest saab ka sotsiaalse õigluse küsimus. Et koormuse jagamisega nõustuda, peab see toimuma õiglaselt ja seda tuleb rakendada mittediskrimineerivalt.

3.5.3. Avalike teenuste osutajad võivad rakendada stiimulite süsteeme ja pakkuda uusi teenuseid, eriti liikuvuse, energiavarustuse ja -julgeoleku valdkondades. Kestlikkus ja CO₂-neutraalsus on samuti aluspõhimõtted, mille austamist peaks liit kõigi Euroopa avalike teenuste puhul nõudma.

3.6. COVID-19 pandeemia

3.6.1. COVID-19 kriisi kestel avaldus veelkord konflikt vabaduse ja julgeoleku, õiguste ja eriolukorra vahel. Kõik on ohtude ja vabadusi puudutavate piirangute pärast ühtviisi mures.

3.6.2. Avalikke teenuseid osutavad asutused ja nende töötajad tegutsevad viiruse vastu võitlemise eesliinil. Nad peavad asjaoludest sõltumata tagama rahvatervise, riskiennetuse ja varustuskindluse.

3.6.3. COVID-19 kriis näitab selgelt, kui väga vajavad liikmesriigid ja nende kodanikud reageerimisvõimelisi, tulemuslikke, kohaselt rahastatud ja nüüdisaegseid avalikke teenuseid. Terav kriis võib nõuda kiiret otsustamist. Otsused peavad olema nõuetekohaselt põhjendatud ning alluma demokraatlikule kontrollile. Vastasel juhul on demokraatia ohus. Ebapiisava legitiimsuse korral väheneb eeskirjade järgimise valmidus. Et kriisiajal kiiresti tegutseda, peab valitsustel olema ühiskonna usaldus ning tõhusate avalike teenuste toetus. Täidesaatva võimu haldusvaldkonnas tegutsedes vajavad ka avalikke teenuseid osutavad asutused ise usaldust, et otsuseid tulemuslikult ellu viia.

3.6.4. Pandeemia on näidanud, et avalikke teenuseid osutavatel asutustel peab olema piisavalt koolitatud ja võimekas personal, ressursid ja varud. Avalike teenuste ülesande põhiolemuse tunnistamine õigustab nende osutajate nõuetekohast tasustamist ja seda, et nende suhtes kohaldatakse kogu Euroopas sotsiaalseid miinimumstandardeid. Paljudel liikmesriikidel on demograafilisi probleeme, mida tuleb arvesse võtta, kuna konkurentsiga silmitsi seismiseks ja parimate talentide ligiõmbamiseks peavad avalikke teenuseid osutavad asutused ka rahaliselt huvipakkuvaks jääma või saama.

3.6.5. Kvaliteetsete avalike teenuste põhimõte ja nende osutajate korralikud töötingimused, sealhulgas hea sotsiaaldialoog ja demokraatlik õhkkond, suurendavad kodanike usaldust oma valitsuse vastu.

3.6.6. Kuna riigi võimuses on tagada õigus elule ja kehalisele puutumatusel, on kõik liikmesriigid viimasel ajal piiranud teisi põhiõigusi demokraatlike riikide jaoks enneolematul määral. Sellised pretsedenditud meetmed peavad olema ainult ajutised ning alluma valitud parlamendi regulaarsele kontrollile.

3.6.7. Avalikud teenused sõltuvad valitsuse selgesõnalistest otsustest, samuti õiguslikust selgusest ja õiguskindlusest. EL peaks hea seisma selle eest, et tema enda rakendatavat läbipaistvuse ja hea halduse põhimõtet austaksid ka kõik Euroopa avalike teenuste osutajad.

3.6.8. Mitmed avalikud teenused on mõeldud selleks, et võidelda kriisi majanduslike ja sotsiaalsete tagajärgedega. Koos näitavad need selgelt tõhusa juhtimise tähtsust kriitilistel agadel.

4. Avalikud teenused kui automaatsed stabilisaatorid

4.1. Selleks et ametiasutusel saaks olla automaatse stabilisaatori roll, peab see toimima tõhusalt Euroopa, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil kogu liidus ning sel peavad olema vajalikud oskused, samuti inim-, tehnilised, materiaalsed ja rahalised ressursid, et täita talle pandud ülesandeid.

4.2. Kui välja arvata Euroopa tasand, ei ole vaja ülesannete jaotust erinevate tasandite vahel kogu ELis ühtlustatud eeskirjade abil reguleerida, vaid võtta tõhusate haldustoimingute tagamiseks pigem arvesse iga konkreetse liikmesriigi tingimusi.

4.3. Liikmesriigid otsustavad ise, milliseid teenuseid osutab avalik ja milliseid erasektor. Otsust tehes peavad nad tagama, et ei avaliku ega erasektori teenusepakkujate puudujäägid ei kujuta kriisiajal ohtu avalikule julgeolekule või varustuskindlusele.

4.4. Kui kõik avalike teenuste osutajad austavad rangelt haldustoimingute seaduslikkuse, proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid ning tagavad õiguse heale haldusele, suurendavad nad usaldust õigusriigi ja demokraatia vastu ning tugevdavad vastuseisu populistlikele lubadustele.

4.5. Läbipaistvad avalikud teenused annavad olulise panuse korruptsioonivastasusse võitlusesse ning seeläbi teenuste usaldusväärsusesse ja taskukohasusse. Usalduse tagamiseks on põhiõiguste austamine Euroopa avalike teenuste osutajate poolt, nende kättesaadavus ja pädevus ning lihtne ligipääs sõltumatutele järelevalveasutustele.

4.6. Seoses põhi- ja inimõiguste austamisega kõigi tasandite valitsuste ja seadusandjate poolt tuleb märkida, et kui avalike teenuste puhul neid põhimõtteid asjakohaselt kohaldatakse, on tagatud ümberjaotamise ja kaitsefunktsioon, sest teenuste osutajad võivad keelduda ebaseaduslikest juhistest, kaitstes seeläbi demokraatiat ja õigusriiki.

4.7. Riiklik haridus peab andma suure panuse, õpetades Euroopa väärtusi ja edendades demokraatlikku kodanikukultuuri. Formaalne haridus on juba ise võtmetähtsusega avalik teenus, eelkõige tulevaste kodanike ettevalmistamisel.

4.8. Praegune pandeemia näitab, kuidas tervishoiusüsteemi ülekoormamine võib tuua kahju inimväärikusele, ning kui oluline on, et töötajaid ja meditsiinilisi ressursse oleks piisavalt.

4.9. Tõhusad sotsiaalsüsteemid, mis tagavad vaba ja mittediskrimineeriva ligipääsu sotsiaalkindlustusteenustele, tugevdavad usaldust õigusriigi vastu. Avalikke teenuseid osutavad asutused kehastavad selles kontekstis sotsiaalset solidaarsust.

5. Avalike teenuste põhimõtted Euroopa Liidus

5.1. Liikmesriigid on praegu ja edaspidi ainuvastutavad oma avalike teenuste eest, mille osutamist nad korraldavad oma traditsiooniliste põhimõtete ja põhiseadusliku korra kohaselt. Demokraatiat ja õigusriiki ähvardavad ohud nii kogu maailmas kui kahjuks ka ELis ning sellega seoses on vaja ühiseid Euroopa põhimõtteid ja tagatise, et avalikud teenistused ja avalikud teenused jääksid demokraatia ja õigusriigi kantsiks.

5.2. Komitee pooldab tõhusat Euroopa õigusraamistikku, mis tagab täieliku kooskõla Kopenhaageni kriteeriumidega, mis on alates 1993. aastast olnud kõigi liikmesriikide jaoks ELiga ühinemise kriteeriumid. Raamistikus tuleks näha ette sanktsioonide kehtestamise võimalus.

5.3. ELi aluslepingutes sätestatud Euroopa väärtused, põhiõiguste harta, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon ja liikmesriikide põhiseadustes sätestatud tagatiseid põhi- ja inimõiguste kaitse kohta annavad üheskoos kõigile liidu ja liikmesriikide avalike teenuste osutajatele haldustegevuse suunised.

5.4. Liidu ühised väärtused seoses üldist majandushuvi pakkuvate teenustega ELi toimimise lepingu artikli 14 tähenduses, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid käsitlevas protokollis nr 26, on avalike teenuste põhimõtte rakendamise suunanäitajaks kõigis liikmesriikides.

5.5. ELi liikmesriikide avalike teenuste puhul tuleb nende mitmekesisuse tõttu järgida kolme põhimõtet: neutraalsus, avaliku korra säilitamine ja läbipaistvus. Kohtusüsteemi sõltumatuse ja põhiseaduslike muudatuste valdkonnas esinevad puudujäägid, mis õõnestavad eespool nimetatud avalike teenuste põhimõtteid ja seega ka avaliku teenistuse tavapäraseid põhimõtteid, peaksid saama tõhusalt karistatud.

5.6. Neutraalsuse põhimõtte kohaselt peavad avalikke teenuseid osutavad asutused tagama juurdepääsu oma teenustele võrdse juurdepääsu ja tagatud universaalsuse põhimõtte alusel. On oluline tagada vaba juurdepääs ka elanikkonnarühmadele, kes kogevad ligipääsul takistusi, näiteks puuetega isikud, vähemusrahvused ja maapiirkondade elanikud.

5.7. Oluline on tagada kõigi haldustoimingute seaduspärasus; seadused ja direktiivid ei või minna põhiseadusliku korra või Euroopa väärtustega vastuollu. Lisaks tuleb austada proportsionaalsuse, võrdse kohtlemise ja kaalutusõiguse asjakohase kasutamise põhimõtteid.

5.8. Avaliku võimu kandjad praktiseerivad õigust heale haldusele ja tegutsevad läbipaistval viisil, et võimaldada täidesaatva võimu avalikku kontrolli. Nad tagavad vaba ligipääsu haldusandmetele ja vastavad avalalt teabe esitamise nõuetele. Erandeid tuleb tõlgendada kitsalt.

5.9. Avalike teenuste osutajad on seotud ÜRO korrupsioonivastase konventsiooniga ja kohaldavad kõiki vajalikke korrupsioonivastase võitluse meetmeid. Nad viivad ellu ka liidu korrupsioonivastase võitluse aruannete soovitusi.

5.10. Avalikud teenused rajanevad täielikult demokraatlikel kodanikupõhimõtetel. Tõhusa ja struktureeritud kodanikuühiskonna ja poliitilise opositsiooni roll on nende põhimõtete järgimisel äärmiselt oluline.

5.11. Avalikke teenuseid osutavatel töötajatel peab olema seadusega ettenähtud kaitse ja nende ametialane staatus peab neile tagama võimaluse keelduda ebaseaduslikest juhustest ja esitada korrakohaseid kaebusi. See aitab kaasa avalike teenuste korraldajate toimimisele ning tagab demokraatia ja üldiste huvide kaitse korrupsiooni, pettuse ja kuritarvitamise vastu.

5.12. ELi rikkumisest teatamise direktiivi kohaldatakse avalike teenuste osutajatele. Nagu on öeldud komitee arvamuses SOC/593 „Rikkumisest teatajate kaitse tugevdamine ELi tasandil“, ⁽¹⁾ võib töötaja ise valida, kas hoiatada asutusesiseselt või -väliselt asjaomaseid ametiasutusi (mis ei hõlma meediat ega üldsust).

5.13. Samuti tuleb tagada, et teenuste digitaliseerimisest sõltumata tagatakse ka tulevikus otsekontakti võimalus: see puudutab kõiki avalikke, piirkondlikke, regionaalseid ja riiklikke teenuseid, et haavatavatel isikutel (eakad, vaesed, rändajad jne) oleks vajaduspõhine toetus ning et digitaliseerimine ei põhjustaks nende ühiskonnarühmade jaoks täiendavat tõrjutust.

5.14. On oluline, et avalikud teenused peaksid digitaliseerimisega sammu, ilma seeläbi põhiõigusi, sh töötajate õigusi, ohustamata. Digitaliseeritud haldusandmete puhul tähendab see eelkõige, et teenuste osutajad peavad tagama andmekaitse ja informatsioonilise enesemääramisõiguse.

5.15. Avalike teenuste osutajatel peavad olema nõutavad oskused, samuti inim-, tehnilised, materiaalsed ja rahalised ressursid, mis on vajalikud neile määratud ülesannete täitmiseks. Selleks et teenuste hea toimimine oleks tagatud ka kriisiga seotud eriolukorras, on hädavajalik piisavate varude omamine kõigis nendes valdkondades.

5.16. Riiklike avalike teenuste korraldamine on liikmesriikide ainupädevuses, kuna need teenused on tihedalt seotud rahvusliku identiteediga. Siiski tuleb tagada, et need oleksid Euroopa mitmetasandilises süsteemis koostalitlusvõimelised.

5.17. Euroopa koostöö ja avalike teenuste põhimõtete praktiline rakendamine peavad moodustama osa kõigi avalik-õiguslike ülesannete täitvate töötajate väljaõppest.

5.18. Suurem personalivahetus liidu ja liikmesriikide vahel ning ka liikmesriikide endi vahel on vajalik, et tugevdada haldustasandevahelist seost ELi mitmetasandilise süsteemi raames. Avalikke teenuseid osutavate asutuste töötajate jaoks peaks liikmesriigisisene töökohavahetus olema võimalik ilma ebasoodsat olukorda põhjustamata.

⁽¹⁾ ELT C 62, 15.2.2019, lk 155.

5.19. Euroopa institutsioonid, mis pakuvad ametialast täiendusõpet ja -koolitust, peaksid pakkuma mis tahes tasandil avalikke teenuseid osutavatele töötajatele kursuseid selle kohta, kuidas rakendada avalike teenuste põhimõtteid ja kuidas tagada, et need teenused toimiksid automaatsete stabilisaatoritena.

5.20. Kõik Euroopa vahendite eraldamises osalevad avalikke teenuseid osutavad asutused peavad austama avalike teenuste põhimõtteid ja neid ellu viima.

Brüssel, 2. detsember 2020

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG
